

Брюксел, 9.1.2019 г.
COM(2019) 1 final

**ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА,
ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА
НА РЕГИОНИТЕ**

Енергийните цени и разходи в Европа

{SWD(2019) 1 final}

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Енергията е от изключително значение за нашето всекидневие: от включването на осветлението сутрин до прибирането вкъщи вечер; от отопляването на нашите домове и осигуряването на функционирането на болници, училища и офиси до реализирането на промишлени дейности. Преминаването към чиста енергия е изключително важно за устойчивото преодоляване на последиците от изменението на климата. Факторът енергия обуславя състоянието на нашите икономики и нашите глобални геополитически отношения. Ето защо мониторингът и разбирането на факторите, които са оказвали въздействие върху енергийните цени и разходи в миналото и ще оказват такова въздействие в бъдеще, осигуряват изключително важна обща информация за обсъждането на политиките в областта на енергетиката и климата и за икономическите тенденции в целия ЕС.

Енергийният сектор и енергийната политика се променят с оглед на осъществяването на прехода към чиста енергия. В целия ЕС и неговите държави членки се прилагат планове и се търсят начини за постигане на приетите енергийни цели и целите в областта на климата за 2030 г., променя се структурата на пазарите на електроенергия и природен газ и се въвеждат подобрения. Политиките и мерките в подкрепа на иновациите и инвестициите непрекъснато се развиват, а Европейската комисия наскоро прие своята дългосрочна стратегия за намаляване на емисиите на парникови газове до 2050 г.¹ в съответствие с ангажиментите по Парижкото споразумение относно изменението на климата.

В настоящия доклад и в придружаващия работен документ на службите на Комисията се представят подробни данни и анализи на тенденциите в енергийните цени и разходи за електроенергия, природен газ и нефтени продукти за битови нужди и за промишлеността в ЕС като цяло, в държавите членки и в нашите търговски партньори. В доклада се разглеждат също така данни за енергийното данъчно облагане и енергийните приходи и субсидии. Данните в доклада са преди всичко от Евростат (допълнени със секторни проучвания и други данни, събрани специално за целта). Наблюдаването на тенденциите в цените помага за оценяването на конкуренцията и на отношенията между производители и потребители на енергийните пазари. Наблюдаването на тенденциите в разходите помага да бъде извършена оценка на въздействието върху енергийната бедност, върху конкурентоспособността на промишлеността и достъпността на енергията като цяло, както и върху ефективността на структурите на пазара. То помага също така при оценяването на ефективността на режимите за субсидиране, последиците за националните бюджети и приходи и нуждите от инвестиции за прехода на европейския енергиен сектор.

В настоящия доклад се подчертава съществуващата неустойчивост на цените на енергията, и по-специално на определените на световно ниво цени на изкопаемите горива, чиито ценови увеличения в последно време оказват важно въздействие върху икономиката на ЕС и повишават енергийната сметка на ЕС. Повишенията на цените подчертават сериозните икономически съображения за декарбонизацията на ЕС и за увеличаването на икономическите ползи от нея. В доклада се прави оценка също така на текущите подобрения във функционирането на енергийните пазари на Европа и свързаната законодателна рамка. Този аспект е важен, тъй като ефективните енергийни

¹ COM(2018) 773 final.

пазари ще доведат до понижаване на енергийните разходи, ще запазят индустрията конкурентоспособна и ще осигурят също така необходимите приходи за финансиране на бъдещи мащабни инвестиции в сектора.

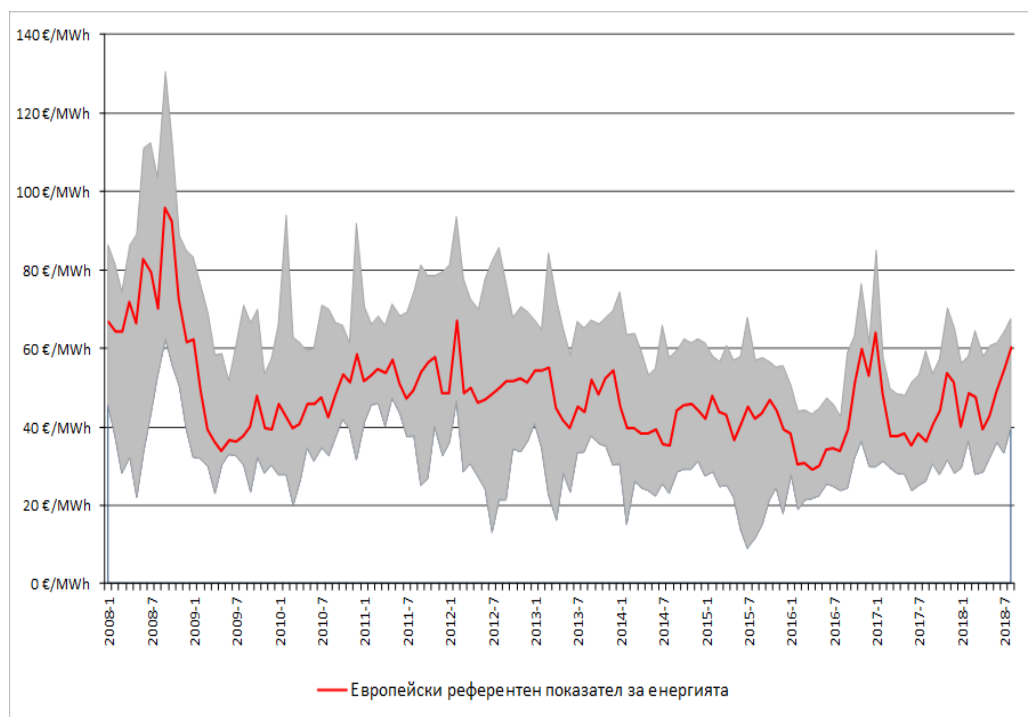
От направеното в рамките на доклада проучване на енергийните разходи става ясна необходимостта от защита за уязвимите домакинства, както и от гаранция, че промишлеността няма да бъде негативно засегната и оставена без внимание. С решаването на тези временни и свързани с разпределението аспекти на енергийния преход ще се гарантира, че както преходът, така и изпълнението на ангажиментите на ЕС по Парижкото споразумение относно изменението на климата предоставят икономически възможности в еднаква степен и на промишлеността, и на домакинствата.

2. ТЕНДЕНЦИИ В ЦЕНИТЕ НА ЕНЕРГИЯТА

Настоящият доклад предоставя данни и сведения относно тенденциите в цените на едро и дребно на електроенергия, природен газ и нефтени продукти за ЕС, държавите членки и някои държави от Г-20.

2.1. ЦЕНИ НА ЕЛЕКТРОЕНЕРГИЯТА

Засиленото свързване на пазарите и междусистемните връзки са фактори на пазара за търговия на едро с електроенергия, които определено създават сближаване на цените (белег за по-ефективни пазари²), освен в периоди на екстремни скокове и сринове на цените, когато местните различия в снабдяването са твърде големи, за да бъдат преодолени в рамките на държавите членки. Въпреки че засиленото навлизане на възобновяемата енергия като цяло понижава цените на спот пазарите, в общите ценови тенденции все още преобладават цените на въглищата и природния газ, по които обикновено се определя пределната цена и на които се дължи например повишаването на цената от лятото на 2016 г. насам (което беше засилено от тежката зима в началото на 2017 г.).

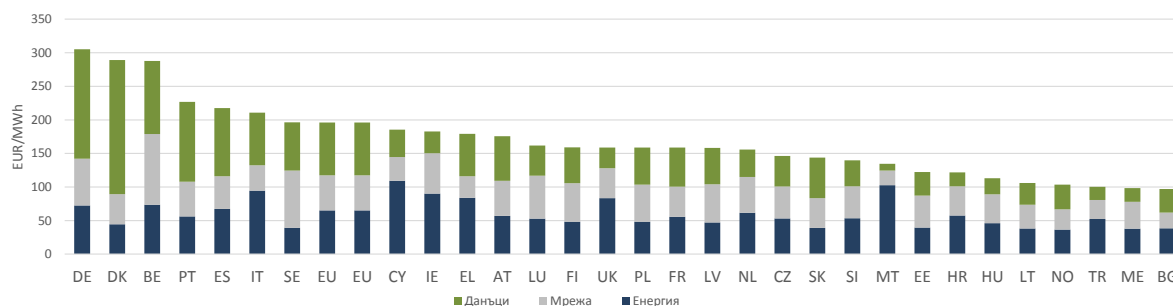
Фигура 1 — Месечни цени на едро на електроенергията; диапазон на максималните и минималните цени — Източници: Platts, European power markets (Европейски пазари на електроенергия)

Съпоставките в международен план продължават да показват, че реалните цени на едро на електроенергията в ЕС са по-високи, отколкото в САЩ, Канада или Русия (където енергията се осигурява преди всичко от местни водноелектрически централи и изкопаеми горива), но по-ниски в сравнение с Китай, Япония, Бразилия и Турция.

През 2017 г. цените на дребно за битови нужди в ЕС се понижиха за пръв път след 2008 г. Тенденцията на повишаване на таксите за достъп до мрежата и на данъците и

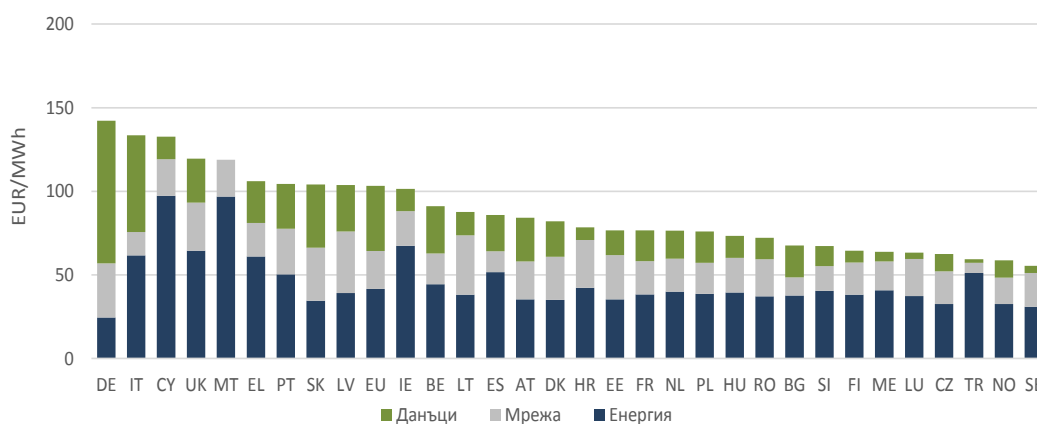
² През последното десетилетие разликите в цените на електроенергията намаляха с 21 %, а вътрешната търговия в ЕС се засили.

налозите беше прекратена. Налозите не се увеличиха отчасти поради намаляващите разходи на инвестициите за единица възобновяема енергия, което намали нужните доходи за инвестиране. Данъците и налозите съставляват 40 % от средните цени на електроенергията в ЕС.

Фигура 2 — Цени на електроенергията за битови нужди през 2017 г. (най-представителна потребителска група) — Източник: вътрешно събиране на данни от ГД „Енергетика“³

От 2015 г. цените за промишлеността (небитовите) намаляват поради по-ниската цена на компонентите на енергията. Промишлеността (по причини, свързани с конкурентоспособността) често е освободена от данъци и налози за електроенергия или ги плаща при по-ниски ставки в сравнение с домакинствата и също така плаща по-ниски такси за достъп до мрежата.

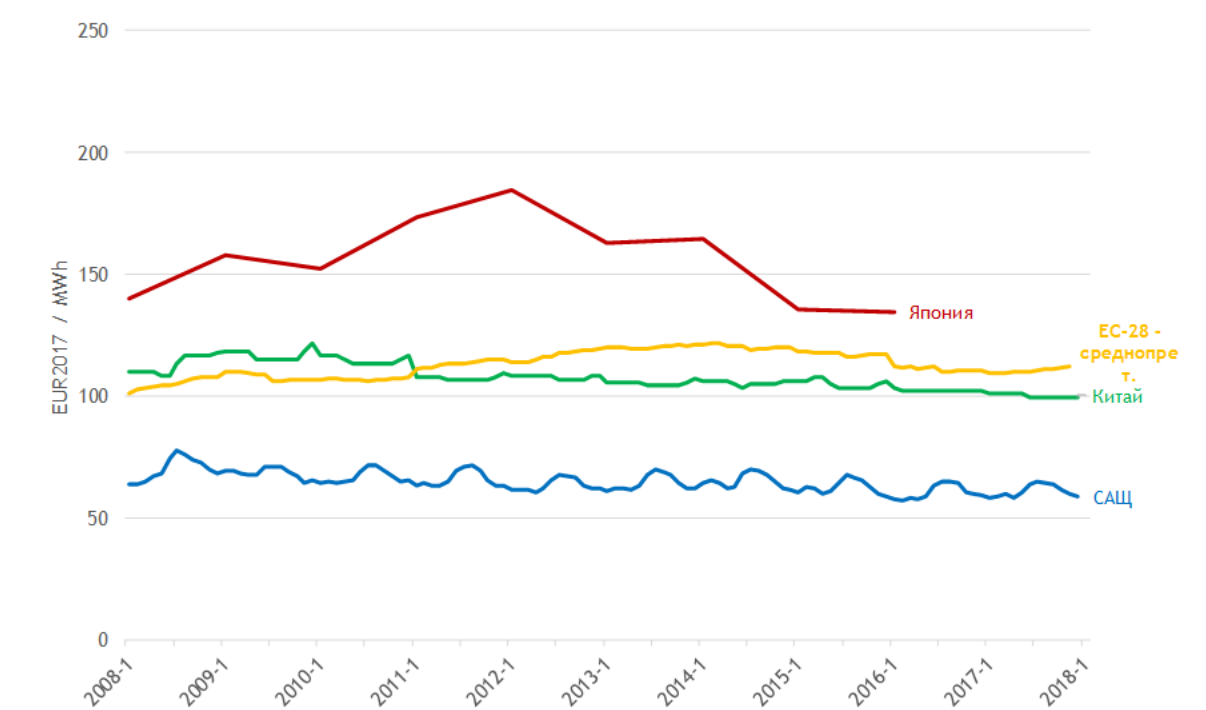

Фигура 3 — Цени на електроенергията за промишлеността през 2017 г. — Източник: вътрешно събиране на данни от ГД „Енергетика“

Като се отчете предоставената подкрепа за промишлеността и предвид общата загриженост европейската промишленост да бъде в състояние да води лоялна конкуренция на международните пазари, от полза е също така да се анализират съпоставки на цените на дребно в ЕС и на международните търговски партньори. Последните съпоставки показват, че тенденцията за изминалите периоди като цяло се запазва: (реалните) цени на дребно в ЕС са по-високи от тези в САЩ, Канада, Русия,

³ Цената на „най-представителната“ група е тази цена, на която е продадено най-голямо количество електроенергия за битови нужди във всяка държава. Най-представителната група варира в различните държави от група DB до DE според Евростат.

Китай и Турция, но по-ниски от тези в Япония и Бразилия. Цените на дребно като цяло не са толкова променливи като пазарите на едро, тъй като търговците на дребно предлагат най-вече договори с фиксирани цени, при които ценообразуването е с ниска динамика, колкото да се отразят реалните разходи по снабдяването с енергия, които са видими от цените на едро.

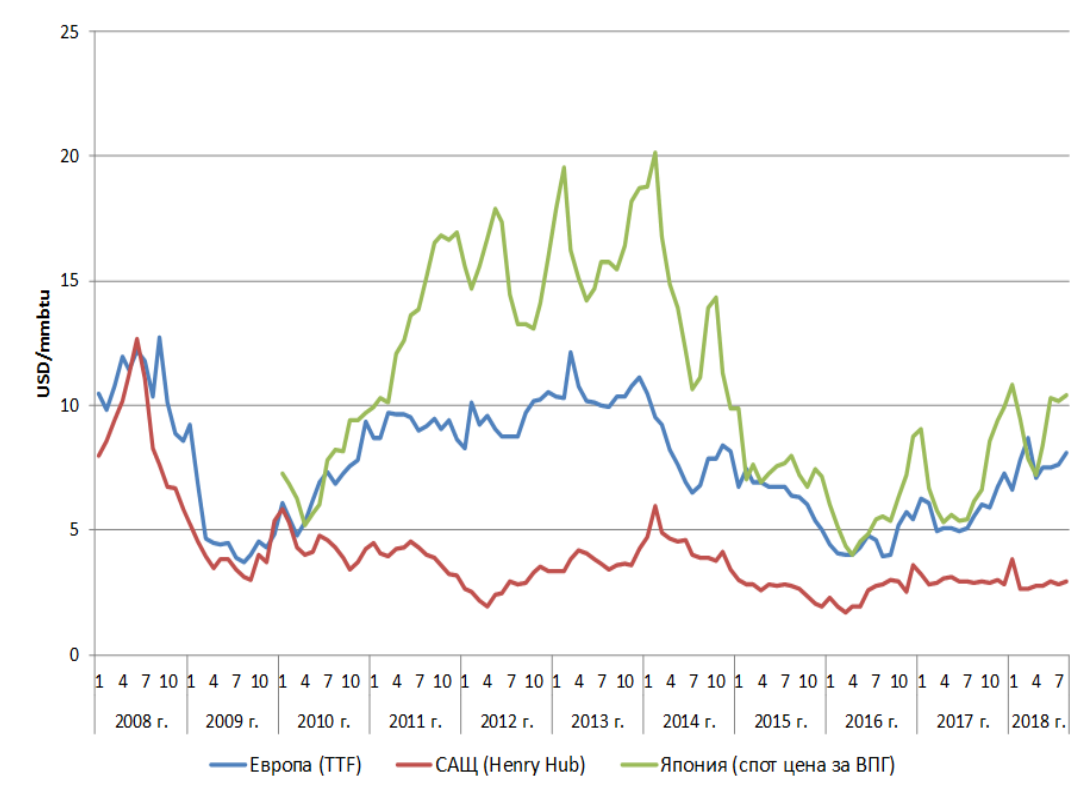
Фигура 4 — Цени на дребно на електроенергията за промишлеността — Източници: Евростат, CEIC и Международна агенция по енергетика

Промените в цените на електроенергията се дължат преди всичко на данъците и налозите (повишавани доскоро), макар скорошното понижаване да се дължи на краткосрочния спад в цените на природния газ и стабилните мрежови тарифи.

2.2. ЦЕНИ НА ПРИРОДНИЯ ГАЗ

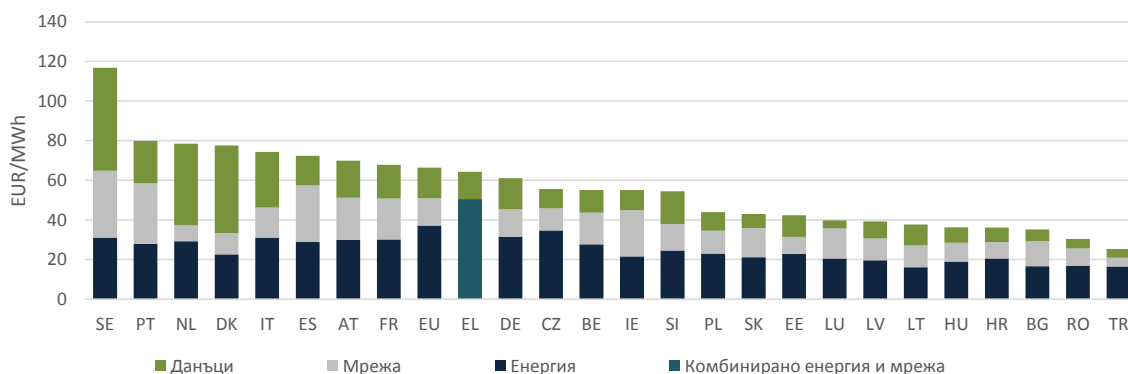
Докато цените на електроенергията отчасти се определят от цените на изкопаемите горива (като влияние върху цената оказват и други, по-скоро национални или регионални фактори), цените на природния газ са основани на световните цени на изкопаемите горива, включително на нефта. Огромните разлики в цените на природния газ през периода 2011—2014 г. несъмнено са намалели с разрастването на световните пазари на втечен природен газ и други доставки; в последно време обаче икономическото възстановяване и покачващите се цени на нефта доведоха до по-високи цени на природния газ. Като отбелязва председателят Юнкер през юли 2018 г., ЕС продължава да бъде отворен пазар за нарастващ износ на газ от САЩ⁴. Сближаването на европейските и азиатските цени през пролетните и летните месеци може да се окаже особено изгодно за запълването на запасите. Държавите производителки (САЩ, Русия, Канада) продължават да поддържат по-ниски цени, отколкото нетните вносителки (Япония, Китай, Корея), а ЕС е някъде по средата.

⁴ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-4920_bg.htm.

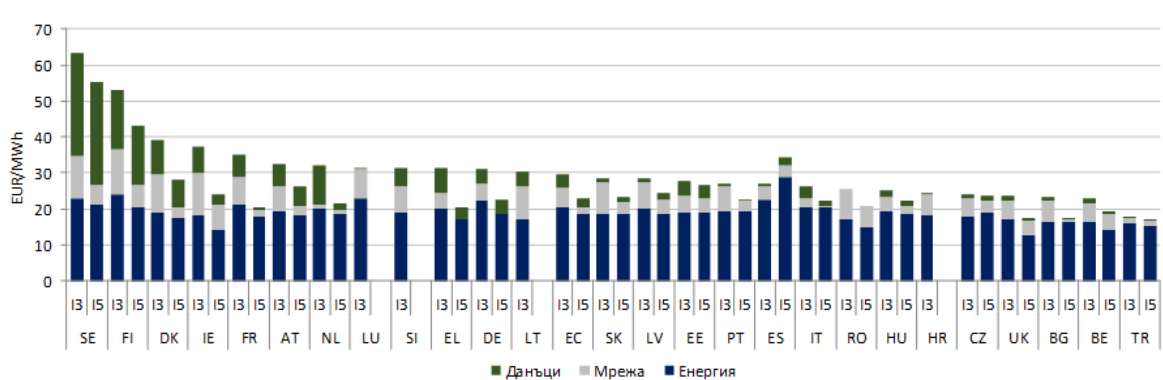

Фигура 5 — цени на едро на природния газ в Европа, САЩ и Япония — Източници: Platts, Thomson Reuters

Пазарите на дребно на природен газ в ЕС се характеризират с по-ниски данъчни ставки за предприятията по причини, свързани с конкурентоспособността, както и за домакинствата в някои държави членки, в които природният газ е основният източник на битово отопление и съответно представлява основна потребност. Поради това цените на дребно до голяма степен се определят от цените на едро, а енергийният компонент възлиза на 80 % от цената. В абсолютно изражение енергийният компонент намалява с 2,4 % годишно за промишлени потребители, а разликите са намалели с 11 % през последното десетилетие, което показва напредък към цялостното изграждане на единния газов пазар. Интересно е също така да се отбележат по-ниските данъци и налози, заплащани от големите промишлени потребители на енергия в сравнение със средните промишлени потребители на енергия.

Фигура 6 — Цени на природния газ за битови нужди през 2017 г. — Източници: вътрешно събиране на данни от ГД „Енергетика“⁵

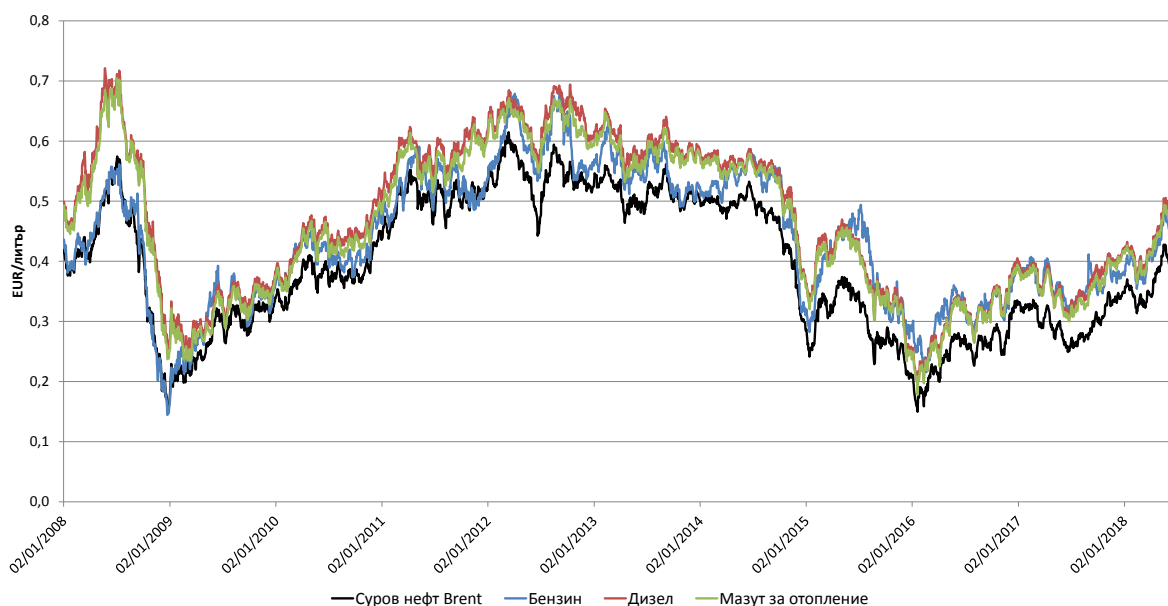
Фигура 7 — Цени на природния газ за средни и големи промишлени потребители през 2017 г. — Източник: вътрешно събиране на данни от ГД „Енергетика“

2.3. ЦЕНИ НА НЕФТА

След спада на цените през периода 2014—2016 г., цените на суровия нефт като цяло отново се повишават. Повишаването, което започна през пролетта на 2016 г., беше породено от глобални фактори (нарастване на търсенето, стратегическо поведение на ОПЕК, напрежение в Близкия изток, обявяването на санкции за Иран от страна на САЩ и т.н.). Динамиката на обменните курсове също допринася за несигурността на цените, тъй като операциите на глобалните енергийни пазари обикновено са деноминирани в щатски долари, а не в евро.

Относително високият дял на данъците в цените на дребно на нефтените продукти в държавите — членки на ЕС, намалява въздействието на неустойчивостта на цената на нефта. Все пак до средата на 2018 г. цените на дребно се бяха върнали на нивата от 2015 г.

⁵ Данните за Гърция са за 2015 г.

Фигура 8 — Суров нефт (Brent) и европейски цени на едро на бензин, дизел и мазут за отопление — Източник: Platts, ЕЦБ

Повишаването на цените на изкопаемите горива е едно напомняне за ЕС и представлява мотив за увеличаване на енергийната ефективност и за ускоряване на усилията за декарбонизацията и енергийния преход. Цените на нефта и на природния газ се определят на световните пазари. Те се променят в зависимост от промените в предлагането и търсенето в световен мащаб и (като цяло) се повишават от 2016 г. насам, което напомня на повечето държави — членки на ЕС, за тяхната позиция на „зависим купувач“, тъй като са нетни вносителки. Цените на електроенергията се колебаят косвено и в зависимост от цените на изкопаемите горива. Поради това ЕС продължава да бъде изложен на външни пазарни сили и геополитически фактори, поради което промишлеността и домакинствата са уязвими от ценовите промени, а на търговския баланс и цялостните резултати на икономиката се оказва негативно влияние. Извършеното от Европейската комисия моделиране показва, че средни цени на нефта от порядъка на 75 щ.д./барел през 2018 г.⁶ биха намалили БВП на ЕС с около 0,4 % през 2018 г. и 2019 г. и биха повишили инфлацията с 0,6 процентни пункта през 2018 г. спрямо това, което можеше да се очаква, ако цените на нефта се бяха запазили на нивата от 2017 г.⁷

Ответните мерки на ЕС за защита от такива сили на ниво политики включват подобряване на функционирането на вътрешния пазар и декарбонизация на европейската икономика; политиката на ЕС в областта на енергетиката и климата намалява зависимостта от световните доставки на изкопаеми горива.

⁶ И 70 щ.д./барел през 2019 г.

⁷ Собствени изчисления на Комисията въз основа на вътрешно моделиране (глобален многонационален модел (GM) на Европейската комисия). Средногодишната стойност през 2018 г. вероятно ще е с малко под това допускане.

3. РАЗХОДИ ЗА ЕНЕРГИЯ

Когато се касае за разбирането на въпроса за достъпността и конкурентоспособността от страна на европейските домакинства и предприятията, важни са общите разходи за енергия (а не само цената). За разлика от възможността ни да влияем върху световните цени на изкопаеми горива, икономически ефективни варианти за намаляване на потреблението и за промяна на вида енергия, който консумираме, *съществуват*.

За да се установи кои сектори и отрасли да се подпомагат и как най-добре да се формулират политики и мерки за намаляване на отрицателните последици от енергийните разходи, е полезно да се проучи подробно естеството на тези разходи както за домакинствата, така и за предприятията, включително множеството енергоемки отрасли.

3.1. ЕНЕРГИЙНА СМЕТКА НА ЕС

Изхождайки от макроикономическа гледна точка, ключовият показател за въздействието на световните цени на изкопаеми горива е „сметката за внос“, която ЕС плаща на доставчиците на изкопаеми горива в други държави. През 2017 г. тя беше оценена на 266 млрд. евро — повишение с 26 % в сравнение с 2016 г. (но с 34 % по-малко от върховата стойност от 2013 г. в размер на 400 млрд. евро). Основната причина за това увеличение е повишаващата се цена на нефта, тъй като нефтът представлява 68 % от цялата сметка за внос през 2017 г., природният газ — 28 %, а антрацитните въглища — 4 %.

Вносът на изкопаеми горива оказва значително въздействие върху търговския баланс на ЕС, което отразява енергийната зависимост на ЕС и подчертава разхода за икономиката от експозицията на изкопаеми горива. Разходите оказват пряко и значително въздействие върху цялостния икономически растеж. ЕС все още е силно зависим от вноса на изкопаеми горива и е изложен на въздействието на променливите световни цени на изкопаемите горива (особено нефта). Намаляването на вноса на въглища и приносът на въглищата към сметката за внос отчасти се дължи на нарастващото навлизане на възобновяемата енергия в електроенергийния микс на ЕС. Макар енергийната сметка да намалее с понижаването на световните цени на нефта и природния газ, тя отново започна да се повишава с повишаването на цените. При това сметката може да нарасне дори още по-бързо вследствие на несигурността и нестабилността на обменните курсове на щатския долар спрямо еврото. Деноминирането в евро на операциите по вноса на енергийни продукти би помогнало да се намали несигурността по разходите за тях⁸.

3.2. ЕНЕРГИЙНИ РАЗХОДИ НА ДОМАКИНСТВОТА

Домакинствата в Европа изразходват за енергия различен процентен дял от доходите си в зависимост от общите разходи на домакинствата в съответната държава членка. През 2015 г.⁹ 9,8 % от разходите на най-бедните десет процента от домакинствата са изразходвани за енергия, без тези за транспортни цели. Делът на разходите за енергия на домакинствата със средни доходи е бил 6 % от разходите им, а на домакинствата с по-високи доходи — дори още по-малко. Наблюдават се така също разлики в рамките

⁸ COM(2018) 796 final „Към укрепване на международната роля на еврото“.

⁹ Последните налични данни на Евростат за разходите на домакинствата за енергия (без тези за транспортни цели).

на ЕС, като домакинствата в северна и западна Европа изразходват 4—8 %, а централно- и източноевропейските граждани изразходват 10—15 %.

Мерките за преодоляването на енергийната бедност по традиция са насочени към поддържане или облекчаване на цените. За фиксиране на енергийните цени навсякъде са използвани регулирани цени. Тази мярка не е насочена към домакинствата с ниски доходи, а и отслабва ценовите стимули както за производителите, така и за потребителите, като пречи на внедряването на технологии като интелигентни измервателни уреди. Очаква се, че конкуренцията на пазара на дребно във все по-голяма степен ще носи ползи за всички домакинства. По-специално електроенергийните дружества за търговия на дребно в няколко държави членки са въвели „договори с динамични цени“, според които се използват новите технологии, за да се осигури гъвкаво и по-чувствително към нуждите на пазара ценообразуване чрез автоматизирани услуги и интелигентни измервателни системи. По този начин може да се увеличат възможностите за домакинствата и да се намали тяхната енергийна сметка, дори без да се изисква каквато и да било промяна в поведението. За домакинствата с умерено потребление на електроенергия се оценява, че използването на такива договори ще осигури годишни икономии от порядъка на 22 % до 70 % от компонента за енергоснабдяване в рамките на годишната сметка. При природния газ може да се очакват само малко по-ниски ползи.

От гледна точка на управлението на енергийните цени, освен мерките за ценообразуване, касаещи домакинствата, ЕС е лидер в световен план по отношение на политиките за енергийна ефективност и мерките за намаляване на разходите. Използването на енергийно ефективни уреди в съответствие с установения от ЕС режим за екопроектиране и енергийно етикетиране, както и санирането на сгради, улеснявано от законодателството на ЕС и схеми за финансиране на национално ниво и на ниво ЕС, са все начини за намаляване на потреблението на енергия и съответно на енергийните сметки на домакинствата.

3.3. ПРОМИШЛЕНИ РАЗХОДИ ЗА ЕНЕРГИЯ

Поради важността си за икономическия растеж и просперитета на Европа, енергийните разходи на европейските предприятия също трябва да бъдат наблюдавани. Диапазонът и въздействието на енергийните разходи варират в широки граници между различните сектори на икономиката:

Таблица 1 — Дял на енергията в промишлените производствени разходи в различните сектори	
Примери за сектори	Дял на енергията в производствените разходи (диапазон)
<i>Обикновено европейско предприятие</i>	0—3 %
<i>Компютри и електроника, моторни превозни средства и друго транспортно оборудване</i>	1 %
<i>Управление на отпадъците и настаняване и ресторанти</i>	3—5 %
<i>Енергоемки сектори в преработващата промишленост</i> <i>Цимент, вар и гипс, керамични изделия за строителството, влакнести полуфабрикати и хартия, стъкло, желязо и стомана, основни химични вещества, цветни метали</i>	3—20 %

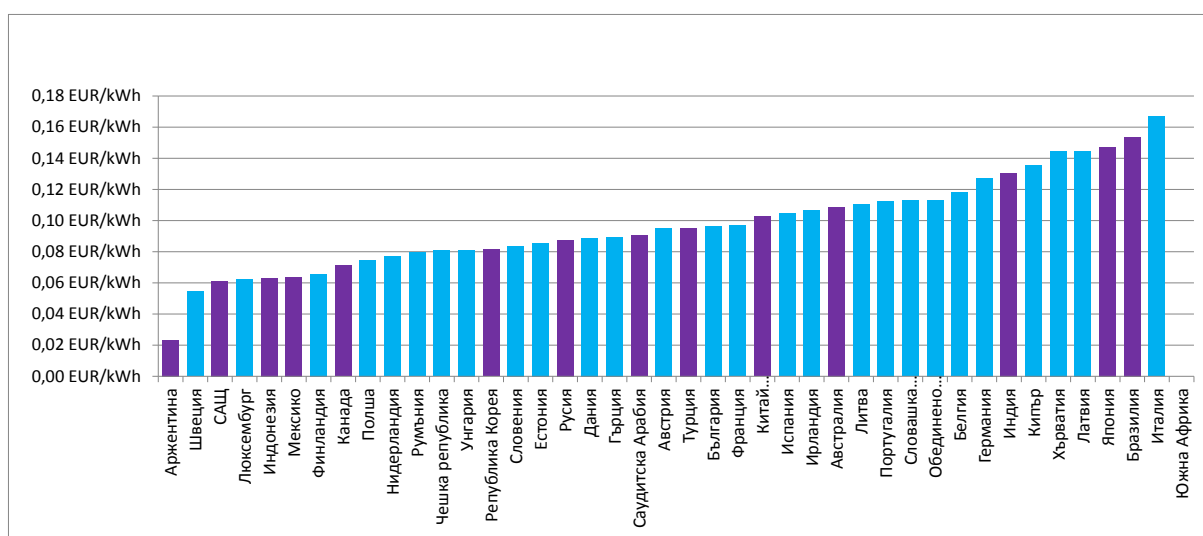
Източник: Евростат, Trinomics¹⁰

¹⁰ Проучване „Energy prices, costs and subsidies and their impact on industry and households“ („Енергийни цени, разходи и субсидии и тяхното въздействие върху промишлеността и домакинствата“), извършено от Trinomics et alri (2018 г.).

Като потвърждение на предишни констатации, направени в доклада за енергийните цени и разходи за 2016 г., дяловете на енергийните разходи в производствените разходи намаляват в по-голямата част от секторите, които са били обект на проучване през периода 2008—2015 г. (последните налични данни), като най-значителни намаления се наблюдават в някои енергоемки сектори. Агрегираният размер на енергийните разходи на изследваните сектори е намалял с 8 % за периода 2010—2015 г. Това се случва независимо от увеличаващите се цени, ефектите от стабилното производство и частично поради подобренията в енергоемкостта. В по-голямата част от анализирания производствени сектори енергийните разходи не са допринесли за увеличаването на общите производствени разходи през последните години. Случаят обаче не е такъв във всички подсектори на енергоемките сектори. Например при първичния алуминий енергийните разходи са повишени и достигат 40 % от общите производствени разходи през 2017 г.

Енергоемкостта се различава значително между проучваните сектори според производствените процеси. Енергоемкостта като цяло е намаляла в производството на стомана, рафинериите, производството на хартия, сухопътния транспорт, електроенергия и газ, други добивни отрасли и селското стопанство и се е увеличила при производството на цимент, мелничарски продукти, продукти от дъскорезници и химични вещества, а относително стабилна се е запазила в секторите, които са с по-ниска енергоемкост. Резултатите обаче може да варират значително в различните подсектори в рамките на един промишлен сектор.

Въпреки че е трудно да се намерят съпоставими данни между държавите, предприятиите от Европейската комисия проучвания позволяват да се направят някои съпоставки. Наличните данни за някои сектори показват, че дяловете на енергийните разходи в производствените разходи в ЕС обикновено са по-високи, отколкото в Азия (Япония, Южна Корея), и са съпоставими с тези в САЩ (с изключение на алуминия или стоманата, при които дяловете на енергийните разходи са по-ниски в САЩ). Енергоемкостта на проучените сектори в ЕС систематично е по-ниска от тази в Китай и Турция и е съпоставима със САЩ, макар че се наблюдават значителни различия по сектори.

Фигура 9 — Цени на електроенергията за промишлеността в ЕС и Г-20 през 2016 г. — Източник: IMD, Евростат, CEIC, ACCC

Отчетени са значителни подобрения на енергоемкостта в промишлеността на ЕС, а в последно време и намаляване на дела на енергията в производствените разходи. Някои промишлени отрасли на други държави обаче понякога са по-ефективни от тези в Европа и променливите цени предполагат, че експозицията на енергийните разходи, пред която са изправени предприятията, все пак може да се влоши. Всъщност експозицията на японската и корейската промишленост на по-високи енергийни цени ги е направила по-енергийно ефективни; държавите, които произвеждат енергия (Русия, САЩ), имат по-ниска енергийна ефективност. Китай е изключение. Поради това ние отново виждаме, че повишаването на енергийните цени само по себе си може да породии стремежа към намаляване на потреблението на енергия и към по-голяма енергийна ефективност. Подобни ценови сигнали обаче трябва да бъдат съпроводени от съответни мерки, за да се улесни текущата декарбонизация на промишлеността. Тези мерки може да са нормативни или финансови и следователно обхватът на държавната намеса в подкрепа на промишлените иновации се превръща в неизбежна част в набора от политики за енергийния преход.

4. ДЪРЖАВНИ ПРИХОДИ ОТ ЕНЕРГИЙНО ДАНЪЧНО ОБЛАГАНЕ И ЕНЕРГИЙНИ СУБСИДИИ

ДЪРЖАВНИ ПРИХОДИ ОТ ЕНЕРГИЙНО ДАНЪЧНО ОБЛАГАНЕ

През 2016 г. енергийните данъци, събирани в държавите — членки на ЕС, възлязоха на 280 млрд. евро или 4,7 % от общите данъчни приходи. Относителната значимост на приходите от енергийни данъци остава доста стабилна от икономическата криза от 2008 г. насам. Акцизите (повече от 80 % от които идват от нефтените продукти) съставляват най-голямата част от енергийните данъци.

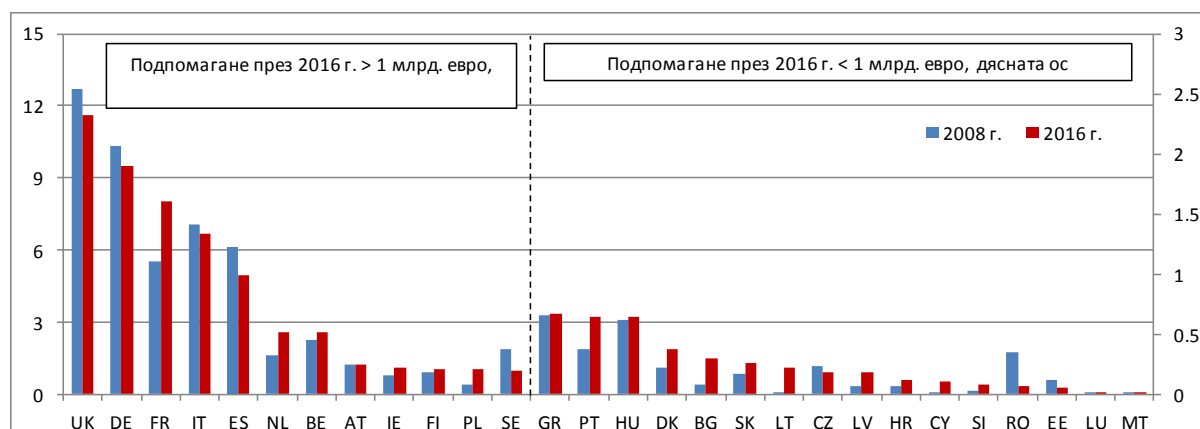
Важно е да се отбележи ролята, която енергийното данъчно облагане изпълнява в икономиката. Първо, то осигурява значителни приходи за общия бюджет, които са важни не само в периоди на финансови ограничения. Големите дялове на данъците в енергийните цени може да смекчат въздействието на променливите цени на изкопаемите горива; смекчаване на въздействието на неочакваните ценови колебания защитава както потребителите, така и промишлеността. Освен това енергийните данъци и налози може да се използват за засилване на ценовите сигнали с цел възпиране на определено поведение (като например прекомерното потребление на замърсяващи или по друг начин увреждащи горива). Накрая, държавните приходи може да се използват за противодействие на пазарната неефективност чрез субсидиране на желани разработки като инвестиции в области, които не са адекватно уредени на пазара (на енергия). Поради това е налице връзка между държавните енергийни данъци и налози, приходите и енергийните субсидии.

При всяко обсъждане на субсидиите е важно да се отбелязва, че съществуват множество законни причини за намеса в енергийния сектор с финансово или регулаторно подпомагане, за да се поправят несъвършените пазари и за да се даде дългосрочна стратегическа насока, която не е осигурена по друг начин. Както е отбелязано по-горе, необходимостта от стимулирането на иновации в нови сектори, материали или процеси представлява изключително уместен довод в контекста на декарбонизацията и енергийния преход. С оглед на горното е възможно също така да има субсидии, които вследствие на променящите се обстоятелства са станали излишни или прекомерни. По-специално ЕС (и Г-20) призоваха за премахването на неефективните субсидии за изкопаеми горива, тъй като те спъват прехода към чиста енергия.

Като цяло европейските енергийни субсидии са се увеличили през последните години — от 148 млрд. евро през 2008 г. на 169 млрд. евро през 2016 г. — като основният бенефициер е енергийният сектор (102 млрд. евро през 2016 г.), последван от жилищното строителство (24 млрд. евро), енергоемката преработваща промишленост (18 млрд. евро) и транспорта (13 млрд. евро). Причина за увеличението беше растежът на субсидиите за възобновяема енергия, които достигнаха 76 млрд. евро през 2016 г. През периода 2008—2016 г. безплатните квоти за емисии намаляха от 41 млрд. евро на 4 млрд. евро поради намаляващите цени на въглеродния диоксид и по-малкото сектори, отговарящи на условията за получаване на безплатни квоти по СТЕ.

Ясно е, че в съответствие с Парижкото споразумение се прилагат редица мерки на ниво ЕС и на национално ниво, за да се улесни декарбонизацията и иновациите в енергийния сектор, в домакинствата и в транспорта. Въпреки това обаче и въпреки поетите в рамките на Г-20 и Г-7 международни ангажimenti субсидиите за изкопаеми горива в ЕС не са намалели и се оценяват на 55 млрд. евро, като остават приблизително стабилни в отделните сектори, а това означава, че може да е необходимо засилване на политиките на ниво ЕС и на национално ниво с оглед на постепенното прекратяване на

тези субсидии. Според последните налични международни съпоставки (данни за 2015 г.), извън ЕС субсидиите за изкопаеми горива са дори по-високи. Субсидиите за нефтени продукти (главно данъчни намаления) заемат най-голям дял измежду изкопаемите горива.

Фигура 10 — Финансово подпомагане за изкопаеми горива в ЕС — Източник: ЕК, Trinomics⁹

5. ЦЕНИ, РАЗХОДИ И ИНВЕСТИЦИИ

Горните разсъждения подчертават въздействието, което цените оказват върху потребителите на енергия, но друг важен аспект е ролята, която цените имат за енергийните дружества при осигуряването на приходи за покриване на техните разходи и инвестиции. Въпреки ценовите колебания и повишаването на цените, нарастващата конкуренция на европейския енергиен пазар, слабостите в структурата на пазара¹¹ и необходимостта от значителни нови инвестиции са сигнали, че пазарът невинаги е в състояние да финансира инвестициите; цените невинаги са достатъчни за покриването на разходите. Поради това е важно да се проучат тенденциите при цените на енергията и горивата във връзка с разходите за енергийни инвестиции, и по-специално по отношение на „общите усреднени разходи за производство на енергия“ (LCOE), в които се включват както капиталовите, така и оперативните разходи, които трябва да бъдат покрити. Както е посочено по-горе, понастоящем се плащат значителни субсидии на производители на електроенергия, и по-специално чрез субсидии за възобновяема енергия и механизма за плащания за мощност, за да бъдат покрити разходите за инвестиции, които не се финансират чрез нормални търговски операции, осъществявани въз основа на настоящата структура на пазара на електроенергия.

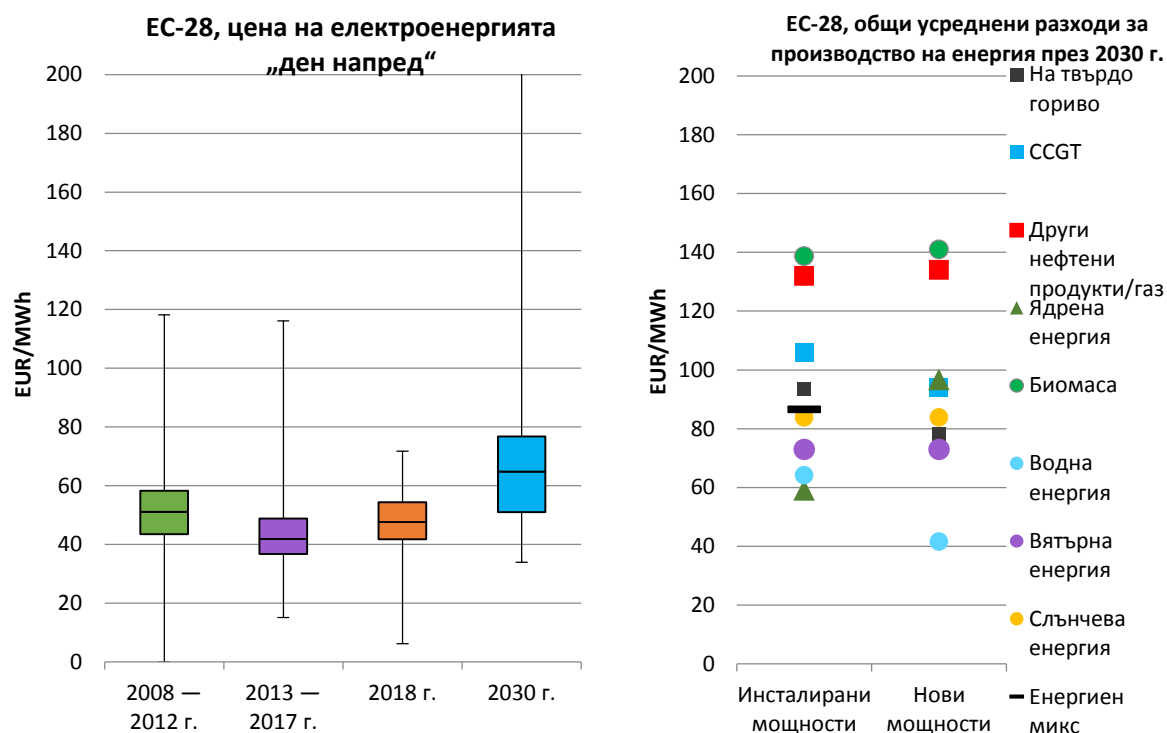
Въпреки нарастващия дял на инвестициите, които са необходими за производството на възобновяема енергия, намаляващите разходи на тези технологии, в съчетание с очакваното подобро функциониране на европейския пазар на електроенергия, включително очакваното повишаване на приноса на съхранението и управлението на търсенето¹², би трябвало да доведе до генерирането на приходи на пазара, които във все

¹¹ Вж. оценката на въздействието на преразгледаните правила за пазара на електроенергия („Инициатива за структурата на пазара“):

https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/mdi_impact_assessment_main_report_for_publication.pdf.

¹² По-големият капацитет за съхранение и гъвкавото търсене ще спомогнат за изравняването на цените, и по-специално за повишаване на цените, когато има голямо предлагане на енергия от възобновяеми

по-голяма степен ще могат да финансират и покриват инвестиционните разходи на всички или на повечето нови мощности през идващото десетилетие. В същото време прогнозите за цените на изкопаемите горива, капиталовите разходи, разходите за емисии на въглероден диоксид и понижените коефициенти на натоварване предполагат, че бъдещите инвестиции за производството на електроенергия от изкопаеми горива все по-трудно ще покриват (усреднените) разходи(те) за мощности за производство на електроенергия от изкопаеми горива.

Фигура 11 — EC-28: цени и разходи на електроенергията — Източник: лява графика: Platts, METIS(2030); дясна графика: PRIMES

Бележка 1: диаграмите тип кутия показват наблюдавания минимум през даден период (долен мустак), първия кватил (долната черта), медианата (черната линия), третия кватил (горната линия) и максимума (горен мустак).

Бележка 2: за целите на визуализирането лявата графика е ограничена до 200 EUR/MWh¹³.

Бележка 3: разходите за съхранение и допълнителните междусистемни връзки не са включени в тази фигура.

Бележка 4: цените от миналото са по текуща стойност на еврото, а стойностите за 2030 г. са по стойността на еврото от 2013 г. Цените и разходите са усреднени за EC-28.

източници с променлив характер на производството, за да се неутрализира ефектът на спад на цените, който се предизвиква при нарастващо производство на вятърна и слънчева енергия, като и двата вида енергия имат почти нулева променливост на производствените разходи.

¹³ Прогнозите за спот цените са несигурни и реалните цени ще зависят от редица фактори, които е трудно да бъдат предвидени, включително атмосферните условия или непредвидими събития, засягащи мрежата.

В контекста на бавно увеличаващо се търсене на електроенергия и остаряването на оборудването за изкопаеми горива, прогнозният диапазон на бъдещите цени на електроенергията е аналогичен на диапазона на разходите на много технологии за възобновяема енергия. Това означава, че освен пазарните цени, ще е нужно по-малко (или дори нулево) публично подпомагане, за да се осигурят инвестиции за най-стабилните технологии за възобновяема енергия.

6. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Настоящият доклад показва как цените по различни начини се повишават и спадат на различните пазари за различните горива. На пазарите на изкопаеми горива цените до голяма степен зависят от световни сили или се определят в световни региони от фактори, които почти не можем да контролираме. Световните цени на нефта се повишават и намаляват при промени в производството в държавите от ОПЕК, Близкия изток, Южна Америка или САЩ; цените на природния газ може да следват цените на нефта или също така да се променят вследствие на нови открития или нови източници, които достигат до европейските пазари. От друга страна цената на електроенергията, макар да се произвежда в рамките на ЕС и във все по-голяма степен от местни възобновяеми енергийни ресурси, се определя според цената на „маргинално гориво“, което е най-ниско ефективното гориво и често е изкопаемо гориво, като например природен газ. Тази ценова експозиция оказва въздействие върху домакинствата и предприятията, но също така в по-широк план върху търговския баланс на ЕС и макроикономическите резултати.

Реакцията на ЕС в тази ситуация има различни измерения. Първо, създаването на единния пазар помага за защитата на ЕС от променливите цени, засягащи отделна държава членка. Благодарение на междусистемните връзки, газопроводите (за реверсивно подаване) или терминалите за втечнен природен газ, свързаните пазари и динамичното ценообразуване, гъвкавостта и нарастващата търговия между държавите членки служат като буфер срещу резките скокове на международните цени. Като цяло засилващото се сближаване на цените между отделните държави членки предполага, че тези усилия дават плод. Второто отговорно действие на държавите членки е данъчното облагане. Значителните данъци и налози върху електроенергията и нефтените продукти смекчават въздействието на повишаването на цените и в същото време осигуряват приходи за правителствата. Тези приходи се използват за финансирането на общи бюджетни разходи и енергийни инвестиции за преход към чиста енергия и за подпомагане на домакинствата с ниски доходи или предприятията, изложени на нелоялна международна конкуренция. Повишаващите се цени на въглеродния диоксид също може да усилят ценовия сигнал за насърчаване на по-големи инвестиции във възобновяемите източници на енергия, докато субсидиите за изкопаеми горива са сигнали в обратна посока и с тях се рискува да бъдат спрени необходимите инвестиции и да бъде насърчено преходно потребление на енергия.

Третата реакция на ЕС е да се съсредоточи върху енергийните разходи на домакинствата и предприятията, а не върху единичната цена. Що се отнася до разбирането на въпроса за достъпността, от значение са общите разходи, а именно като бъдат разглеждани разходите, които въпросът за потреблението поставя на дневен ред. Ако възможностите за влияние върху цената са ограничени, то съществуват лесно достъпни начини за коригиране — т.е. намаляване — на потреблението и също така на разположение има варианти за промяна на вида на енергията, която използваме.

Именно тук се обединяват целите на ЕС за повишаване на сигурността на доставките, за справяне с последиците от изменението на климата и за стимулиране на иновативни нови отрасли. Благодарение на мерките за енергийна ефективност, възприети най-напред от (по-чувствителните спрямо цените) предприятия, европейските предприятия са сред енергийно най-ефективните в света. В различните държави членки обаче се наблюдават различни нива на ефективност и енергоемкост и все още има възможности за повишаването на енергийната ефективност на предприятията, и по-специално на МСП. Енергоемките отрасли са изправени пред по-големи трудности, въпреки че вече са предприети множество мерки. Дори за тях обаче промишлеността изготвя планове за намаляване на потреблението на изкопаеми горива и за икономически ефективно разработване на въглеродно неутрални материали и производствени процеси. За домакинствата се прилагат множество политики и мерки на ЕС, за да се улесни реализирането на сериозно намаляване на потреблението на енергия (като в същото време дружествата от ЕС се стимулират да разработват нови материали, процеси и услуги в условията на растящ световен пазар).

Нарастването на възобновяемата енергия също има пряка роля за смекчаването и намаляването на отрицателното въздействие на несигурните световни цени на изкопаемите горива и свързаните с обменните курсове рискове. Поради това наскоро одобрените амбициозни цели за 2030 г. по отношение на възобновяемата енергия и енергийната ефективност ще помогнат за намаляването на зависимостта на ЕС от вноса на изкопаеми горива и уязвимостта от резките скокове и несигурността на световните цени на изкопаемите горива. В същото време инвестициите в енергийна ефективност и възобновяема енергия са стъпка в посока на изпълнението от страна на ЕС на ангажиментите по Парижкото споразумение и ще стимулират иновациите, които са необходими за постигането на енергийното преобразуване.

Четвъртата реакция, разгледана в настоящия доклад, е инвестиционната стратегия на ЕС по отношение на енергията. Подобряването на структурата на пазара прави пазарите по-динамични и гъвкави и, което е още по-важно, по-способни да финансират необходимите инвестиции — икономии на енергия или инвестиции във възобновяема енергия — от пазарни приходи, а не с държавно подпомагане. Освен това финансовите инструменти на ЕС и инициативата на ЕС за финансиране за устойчиво развитие способстват за пренасочването на световните капиталови пазари, за да се осигури по-доброто разбиране, а оттам и да се улесни предоставянето на инвестиционен капитал за нисковъглеродните технологии, инфраструктурата и дружествата за енергийни услуги, нужни за завършването на енергийния преход. Това означава, че е налице стабилна рамка, простираща се от националните данъци до политиките на ЕС в областта на енергетиката, климата и капиталовите пазари, за да се гарантира, че цените и разходите за енергия се променят по ефективен начин и съгласувано с гарантирането на достъпна и устойчива енергия за всички.